

วิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงของชาติ ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม

การเปลี่ยนแปลงทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มักจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการขัดแย้งกันทั้งในแนวความคิด และการกระทำ ระหว่างกลุ่มชนในสังคมโดยที่ประชาชนแต่ละกลุ่มต่างต้องการที่จะจัดระบบการกระจายผลประโยชน์ของสังคม ให้เป็นไปตามแนวความคิดและความเชื่อมั่นของตน หรือแต่ละกลุ่มจะพยายามต่อสู้เพื่อช่วงชิงหรือพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้ การเปลี่ยนแปลงและการขัดแย้งดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติในทุกสังคมที่มีการวิวัฒนาการทั้งในด้านแนวความคิดและความเจริญทางวัตถุ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณากันก็คือ แต่ละสังคมสามารถปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นได้อย่างไร กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปโดยราบรื่น ด้วยการใช้การประนีประนอมเป็นแนวทางของการเปลี่ยนแปลง หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปด้วยการต่อสู้โค่นล้มกันด้วยกำลังทำลายล้างกัน ประเด็นสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นสิ่งที่เราจะพยายามหาคำตอบในลำดับต่อไป

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการบรรยายของผู้เขียนในหัวข้อ “นโยบายเศรษฐกิจกับความมั่นคงของชาติ” ณ โรงเรียนการเงิน กรมการเงินทหารบก เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2521 ผู้ที่สนใจเรื่องในทำนองเดียวกันนี้ ควรอ่าน ชมเพลิน จันทรเรืองเพ็ญ “นโยบายการคลังกับความมั่นคงของชาติ” ใน *พัฒนบริหารศาสตร์* (ฉบับปีที่ 18 เล่ม 1 เดือนมกราคม 2521) หน้า 75-98.

I. ความหมายในความมั่นคงของชาติ

ในปัจจุบันมักจะได้มีการพูดถึงความมั่นคงของชาติ และความมั่นคงของรัฐบาลในลักษณะที่สับสนกันตลอดเวลา เช่น คนที่สนับสนุนรัฐบาลก็มักจะมาเอาว่าความมั่นคงของรัฐบาลก็คือความมั่นคงของชาตินั้นเอง อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงของชาติและความมั่นคงของรัฐบาลนั้นมิได้เป็นสิ่งเดียวกัน ดังนั้น ในการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงนั้น เราจำเป็นจะต้องแยกพิจารณาออกจากกันว่า อะไรคือความมั่นคงของชาติ และอะไรคือความมั่นคงของรัฐบาล ซึ่งพอจะแยกพิจารณาโดยสังเขปได้ดังนี้

ความมั่นคงแห่งชาติ

เพื่อความกระจ่างและการเข้าใจที่ถูกต้องในการวิเคราะห์ปัญหานี้ เราควรจะใช้คำว่า “ความมั่นคงของระบบ” แทนคำว่า “ความมั่นคงของชาติ” ทั้งนี้เพราะว่าในขณะที่เราพูดถึงความมั่นคงของชาตินั้น เราจะหมายถึง ความมั่นคงของระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่มิได้หมายถึงความมั่นคงของเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของประชาชนที่อยู่ในสังคมนั้น ดังนั้น ในที่นี้จะใช้คำว่า ความมั่นคงของระบบ แทนคำว่าความมั่นคงของชาติ ซึ่งเราจะพิจารณาในลำดับต่อไป

1. ความหมายในความมั่นคงของระบบ

การพูดถึงความมั่นคงหรือความมีเสถียรภาพ (Stability) ของระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันในที่นี้ มิได้หมายความว่า ระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันนั้นจะต้องมีลักษณะอยู่กับที่ (rigid) เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่ความหมายของการมีเสถียรภาพหรือความมั่นคงของระบบนั้น หมายถึง การที่ระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันนั้นสามารถที่จะปรับตัวอย่างราบรื่นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจและการเมืองในสังคมนั้น ซึ่งจะพิจารณาได้จากความเห็นของผู้รู้บางท่านดังนี้

Lucian W. Pye ได้ให้ความหมายของการมีเสถียรภาพหรือความมั่นคงของระบบว่า “ความมีเสถียรภาพหมายถึงความสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มิได้หมายความว่า การป้องกันการเปลี่ยนแปลงของสังคม”¹

S.N. Eisenstadt ได้ให้ความหมายของการมีเสถียรภาพของระบบในลักษณะที่คล้ายคลึงกับความหมายของ Pye โดยเขาได้ให้ความหมายความมั่นคงของระบบว่าดังนี้ “ความมี

เสถียรภาพของระบบ คือ ความสามารถในการปรับตัวของสถาบันที่สำคัญในสังคมนั้น ที่จะสามารถปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยที่การปรับตัวหรือการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นอาจจะมีการขัดข้องหรือการทำลายในลักษณะที่น้อยมาก”²

จากข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า การมีเสถียรภาพหรือความมั่นคงของระบบนั้น หมายถึงความสามารถในการปรับตัวของระบบสังคม เศรษฐกิจ และสถาบันในสังคมนั้น ที่สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและความคิดตามกาลเวลาที่ผ่านไป อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัวดังกล่าวจะเป็นไปด้วยความราบรื่น ถึงแม้ว่าในบางครั้งจะเกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงบ้างก็ตาม แต่ในที่สุดแล้วทุกฝ่ายสามารถใช้การประนีประนอมเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยมีต้องใช้กำลังและอาวุธเข้าประหัตประหารกัน

ในการปรับตัวของระบบอย่างราบรื่นนั้น ย่อมจะต้องเกิดความวุ่นวายหรือการโต้เถียงหรือการทะเลาะวิวาทกันบ้างตามธรรมดา แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ กลุ่มผลประโยชน์ทุกฝ่ายจะต้องยอมรับหลักของการประนีประนอมเป็นแนวทางในการต่อรองเพื่อแก้ปัญหา มิใช่เป็นการพยายามเอาชนะกันด้วยกำลังโดยขาดสติและเหตุผล ตัวอย่างลักษณะของการปรับตัวของระบบดังกล่าวข้างต้นนั้นได้แก่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของบางประเทศในยุโรปตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และสวีเดน เป็นต้น

2. การไร้เสถียรภาพหรือการขาดความมั่นคงของระบบ

การขาดความมั่นคงหรือการไร้เสถียรภาพของระบบหมายถึงความไม่สามารถปรับตัวของระบบสังคม เศรษฐกิจ และสถาบันในสังคมนั้น ตามการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การไม่สามารถปรับตัวของระบบดังกล่าวทำให้เกิดการต่อสู้กันรบด้วยความรุนแรง เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงระบบของสังคมด้วยการทำลายล้างระบบสังคม เศรษฐกิจ และสถาบันที่มีอยู่เดิม

การขาดความมั่นคงของระบบดังกล่าวข้างต้นนั้น มีทฤษฎีสำคัญที่ใช้อธิบายได้อยู่สองทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีของคาร์ล มาร์ค (Karl Marx) และของอเล็กซิส เดอ โทเคลวิล (Alexis de Tocqueville)

ทฤษฎีมาร์กเซียน (The Marxian Theory) ทฤษฎีที่มีชื่อเสียงที่ใช้อธิบาย การต่อสู้ของชนชั้นและการไร้เสถียรภาพของระบบ ได้แก่ทฤษฎีของพวกนิยลัทธิมาร์ก ซึ่งคาร์ล มาร์ก (Karl Marx) และเฟเดอริก เองเกิลส์ (Friedrich Engels) ได้กล่าวถึงการ ต่อสู้ของชนชั้นไว้ว่า

“ชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) เท่านั้นที่เป็นชนชั้นปฏิบัติที่แท้จริง ทั้งนี้เพราะว่าชนชั้นกรรมาชีพนั้นเป็นชนชั้นที่ต่ำต้อยที่สุดในสังคมที่ถูกสังคมเอารัดเอาเปรียบตลอดเวลา ชนชั้นกรรมาชีพจะไม่สามารถยกสถานภาพและฐานะความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ในสังคมนั้นได้ นอกจากการใช้กำลังปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบของสังคม ซึ่งชนชั้นกรรมาชีพไม่มีอะไรจะ ต้องสูญเสียอีก นอกจากการปลดใช้แรงงานที่พันธนาการนั้นออก”³

ทฤษฎีโทควิวิลเลียน (The Tocquevillian Theory) นักคิดชาวฝรั่งเศสชื่อ Alexis de Tocqueville ได้อธิบายถึงการไร้เสถียรภาพของระบบหรือการใช้ความรุนแรงเพื่อ ต่อสู้ในสังคมนั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากทฤษฎีของพวกมาร์กเซียน ซึ่งเขาได้กล่าวอธิบาย ไว้ว่า

“มิใช่ว่าความลำบากยากจนเท่านั้น ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการใช้กำลังปฏิบัติเพื่อ เปลี่ยนแปลงระบบ ถึงแม้ว่าฐานะความเป็นอยู่โดยทั่วไปของประชาชนจะได้ถูกยกระดับให้ดีขึ้น ก็ตาม แต่ความเสื่อมทรามทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นเวลานานก็อาจจะทำให้เกิดการปฏิวัติได้เช่น เดียวกัน นอกจากนี้ เขาได้ชี้ให้เห็นว่าในสังคมที่ใช้ระบบการปกครองที่กดขี่มาเป็นระยะเวลา นานครั้งเมื่อรัฐบาลผ่อนปรนการปกครองที่กดขี่นั้นอย่างกระทันหันก็อาจเป็นเหตุทำให้เกิดการจับอาวุธต่อสู้รัฐบาลได้เช่นเดียวกัน”⁴

ทฤษฎีของ Tocqueville ได้อธิบายถึงความไร้เสถียรภาพของระบบสังคมเศรษฐกิจ และสถาบันที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

• *ประการแรก* ทฤษฎีนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับทฤษฎีของมาร์กที่ชี้ให้เห็นว่าความยากจนและระบบสังคมเศรษฐกิจที่มีการเอารัดเอาเปรียบประชาชนส่วนใหญ่ นั้น จะเป็นสังคมที่ขาดเสถียรภาพและจะก่อให้เกิดความรุนแรงในการปฏิบัติ

ประการที่สอง ทฤษฎีดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า สภาพการทางเศรษฐกิจที่เสื่อมทรามเป็นระยะเวลานานที่ติดต่อกันนั้น ก็อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะว่าระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนั้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้น จึงทำให้เกิดความรุนแรงที่จะเปลี่ยนแปลงระบบ

ประการที่สาม ในสังคมที่ใช้ระบบการปกครองที่กดขี่โดยไม่ยอมให้ประชาชนมีทางแสดงออกถึงการคัดค้านและความไม่พอใจในระบบนั้นมาเป็นเวลานานนั้น เมื่อเกิดการผ่อนคลายแรงกดดันดังกล่าวอย่างกระทันหันแล้ว ก็อาจเกิดความวุ่นวายหรือความรุนแรงได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะความไม่พอใจต่อระบบที่เป็นอยู่นั้นได้ถูกกดทับไว้เป็นเวลานาน ดังนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างกระทันหัน ก็ย่อมจะเกิดการระเบิดออกมาได้

จากทฤษฎีทั้งสองที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะสังเกตได้ว่าทฤษฎีทั้งสองนั้น พอจะสอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น ความวุ่นวาย จากที่เกิดการเรียกร้องผลประโยชน์ของประชาชนที่ยากจน เช่น กรรมกรและชาวนา เมื่อเปิดให้มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในปี 2500 และในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนตุลาคม 2516 ถึงตุลาคม 2519 และรวมตลอดถึงการต่อสู้ด้วยกำลังของผู้ก่อการร้ายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ดังนั้น ในการพิจารณาปัญหาความมั่นคงของชาติ หรือความมั่นคงของระบบสังคมเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น เราจึงน่าที่จะได้หันมาพิจารณาและสำรวจการทำงานของระบบสังคมเศรษฐกิจของเรา ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญบางประการที่เราน่าจะพิจารณากันดังนี้

ก. ระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น สามารถให้ความสงบสุขแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศหรือไม่ หรืออาจจะถามว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีความพอใจต่อระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือไม่

ข. กลไกและการทำงานในระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น สามารถปรับตัวอย่างราบรื่นตามความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่ผ่านไปหรือไม่ กล่าวคือระบบเศรษฐกิจและการเมืองของเรานั้นเปิดทางให้มีการแก้ไขโดยสันติวิธีอย่างไรหรือไม่

ค. เราสามารถใช้ระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่มีอยู่ในขณะนี้แก้ไขการขัดแย้ง และการกระจายผลประโยชน์ในสังคมได้ดีเพียงไร

ง. ผู้ที่เป็นผู้นำของสังคมหรือชนชั้นปกครองที่กุมอำนาจอยู่ในปัจจุบันมีความรู้ความสามารถ และยอมรับการแก้ปัญหาของสังคมในลักษณะอย่างไร กล่าวคือเราจะยึดเอาแนวทางของการประนีประนอม หรือแนวทางการใช้กำลังเป็นวิถีทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมเรา

คำตอบที่ได้รับจากการตอบคำถามทั้งสี่ประการดังกล่าวข้างต้นนั้นจะเป็นสิ่งที่อธิบายว่าระบบสังคมเศรษฐกิจของเรามีความมั่นคงในระยะยาวมากน้อยแค่ไหน และอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต

II. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความมั่นคงของชาติ

ในลำดับต่อไปจะทำการวิเคราะห์ถึงความมั่นคงของชาติและความมั่นคงของรัฐบาล โดยจะพิจารณาดังลักษณะของประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นสำคัญ ซึ่งจะแยกการพิจารณาได้ดังนี้

ความมั่นคงของชาติหรือความมั่นคงของระบบ

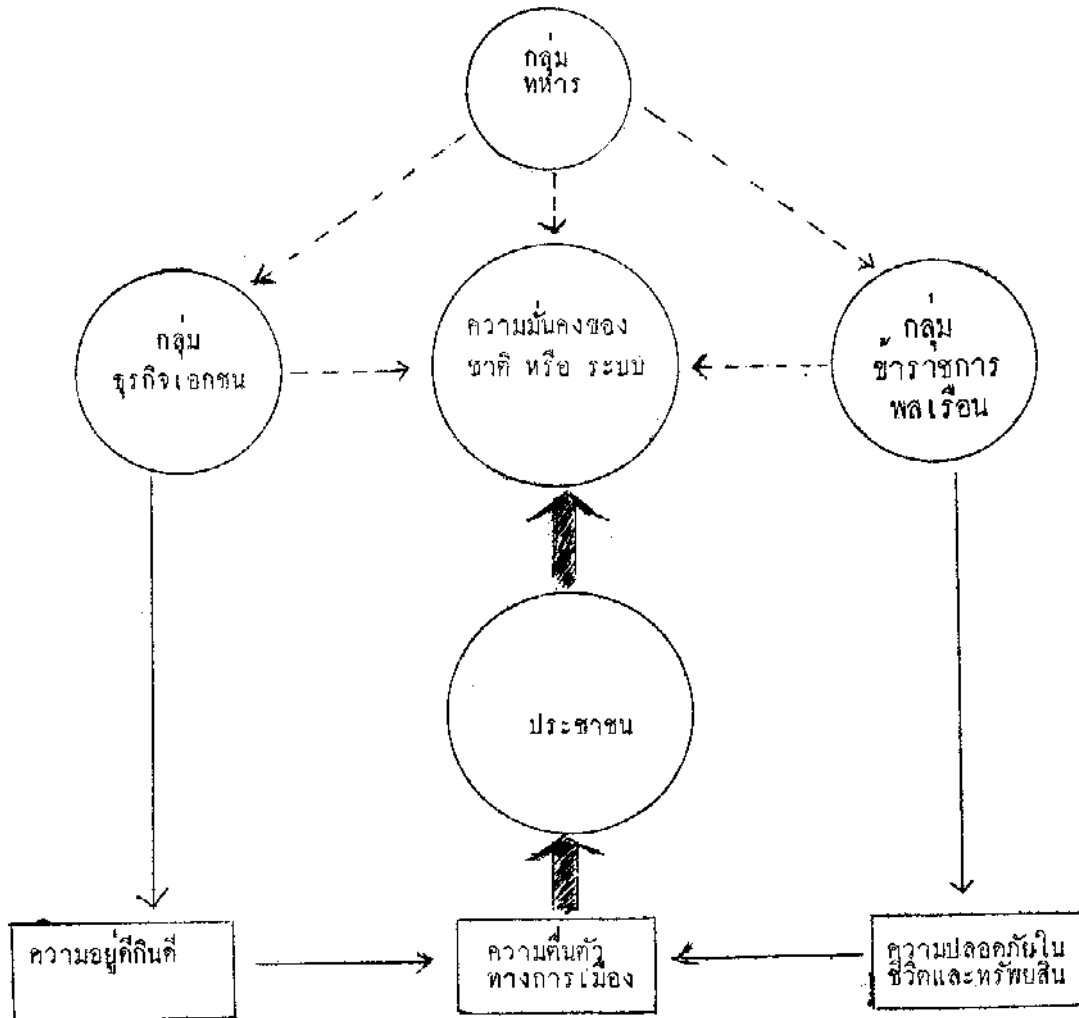
ความมั่นคงของชาติ หรือความมั่นคงของระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันนั้นจะขึ้นอยู่กับประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งพอจะแบ่งแยกออกเป็นสี่กลุ่มใหญ่ ๆ ตามลำดับความสำคัญ คือ ประชาชน กลุ่มข้าราชการ กลุ่มธุรกิจเอกชน และกลุ่มทหาร

ความสำคัญและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสี่ดังกล่าวข้างต้นนั้น อาจจะพิจารณาได้จากรูปที่ 1 ซึ่งแสดงถึงองค์ประกอบที่กำหนดความมั่นคงของชาติหรือของระบบนั้น พอจะแยกพิจารณาได้ดังนี้

การสนับสนุนของประชาชน

ระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันในประเทศใดก็ตาม จะมีความมั่นคงหรือมีเสถียรภาพมากน้อยแค่ไหนหรือมีความยาวนานเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนและการยอมรับของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะว่าประชาชนคือฐานอำนาจที่แท้จริงของระบบ

รูปที่ 1
องค์ประกอบที่กำหนดความมั่นคงของชาติ

อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนหรือยอมรับระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประเด็นสำคัญที่ว่า ระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นให้อะไรแก่ประชาชนบ้าง และประชาชนมีความพอใจหรือไม่

การพูดถึงความพึงพอใจของประชาชนแต่ละคนที่มีต่อระบบการปกครองของประเทศนั้นเป็นสิ่งที่มีความสับสนยุ่งยากมาก ทั้งนี้ เพราะว่าประชาชนแต่ละคนย่อมมีความต้องการใน

ลักษณะที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ความต้องการของประชาชนโดยทั่วไปและการสนับสนุนระบบการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญสามประการ คือ

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะความเป็นอยู่อย่างไรก็ตาม ทุกคนต่างต้องการได้รับหลักประกันของสังคมที่จะให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ตนและครอบครัว

ความอยู่ดีกินดี นอกจากทุกคนจะต้องการความปลอดภัยในชีวิตแล้ว ทุกคนยังต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีอีกด้วย ความอยู่ดีกินดีนั้นนอกจากจะหมายถึงการได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการครองชีพแล้วยังหมายถึง การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ อีกด้วย

การตื่นตัวทางการเมือง ทั้งความปลอดภัยในชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีดังกล่าวข้างต้นนั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความพอใจของประชาชนที่มีต่อระบบการปกครอง อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนจะมีความพอใจหรือความไม่พอใจต่อระบบการปกครองมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การตื่นตัวทางการเมืองของแต่ละคนเป็นสำคัญ ซึ่งจะพิจารณาได้ดังนี้

ก. ในกรณีที่ประชาชนขาดความตื่นตัวทางการเมือง ในกรณีที่ประชาชนขาดความรู้หรือไม่ค่อยมีการตื่นตัวทางการเมืองนั้น ประชาชนจะไม่ค่อยมีปฏิริยาต่อระบบการปกครองและการบริหารงานของรัฐบาล ส่วนใหญ่แล้วมักจะยอมรับสภาพและความเป็นอยู่ของตนโดยปราศจากการโต้แย้ง ถึงแม้ว่าจะถูกผู้อื่นเอารัดเอาเปรียบก็ตาม ตัวอย่างเช่น คนจนที่ยอมรับสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนของตนนั้น โดยมีความเชื่อว่า ที่ตนต้องยากจนเดือตร้อนนั้นเป็นผลบุญที่ตนได้ทำมาแต่ชาติปางก่อน มิใช่ว่าตนถูกผู้อื่นกดขี่ขูดรีด และในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับว่าการที่ผู้อื่นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าตนนั้น เป็นเพราะบุญวาสนาของเขา ในกรณีเช่นว่านี้ ความไม่พึงพอใจต่อชีวิตของตนหรือความไม่พึงพอใจในระบบการปกครองที่เป็นอยู่ก็จะมีไม่มากนัก และระบบการปกครองที่เอารัดเอาเปรียบนั้นก็อยู่ได้นาน

ข. ในกรณีที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความรู้หรือมีการตื่นตัวทางการเมืองแล้ว ความปลอดภัยในชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ตนได้รับนั้นก็จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงออกถึงการยอมรับหรือ

ความพึงพอใจของคนที่มีต่อระบบการปกครองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าประชาชนรู้สึกว่าคุณได้รับความปลอดภัยในชีวิตและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว ประชาชนก็ย่อมจะให้การสนับสนุนและปกป้องหวงแหนระบบการปกครองนั้น ในกรณีตรงกันข้ามถ้าประชาชนมีความรู้สึกว่า คนไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต และถูกสังคมเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลาแล้ว ประชาชนย่อมไม่พอใจระบบการปกครองนั้น และจะพยายามต่อสู้กันรนเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

การตื่นตัวทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ฝ่ายตรงข้ามใช้เป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองเพื่อปลุกกระตมทางการเมือง เพื่อชี้ให้เห็นความล้มเหลวและความสิ้นหวังจากระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่อแข่งขันการสนับสนุนของประชาชนไปจากระบบการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งเสนอระบบการปกครองหรือระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันของตนเพื่อแทนที่ระบบของสังคมเก่า

อย่างไรก็ตาม การต่อสู้เพื่อรักษาระบบการปกครอง ที่ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนนั้นอาจจะทำได้โดยการไม่ให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาถึงความรู้และการต่อสู้เพื่อแข่งขันประชาชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น คิดว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและจะต้องประสบกับการพ่ายแพ้ในที่สุด ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ กลุ่มชนที่เป็นฝ่ายกุมอำนาจและกลไกของระบบสังคมในปัจจุบัน จะต้องพิสูจน์ให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นสามารถให้ความปลอดภัยในชีวิตและให้สภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าการปกครองในระบบอื่น หรือสามารถทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความพอใจจากระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาความปลอดภัยในชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดอื่น ๆ ได้อีก นั่นคือ กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ในระบบการปกครอง ได้แก่ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มธุรกิจเอกชน และกลุ่มทหาร ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทสังคมส่วนรวมแตกต่างกันไป

เมื่อพิจารณาถึงความปลอดภัยในชีวิตที่ประชาชนจะพึงได้รับจากระบบการปกครองแล้ว กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐจะเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะว่ากลุ่มดังกล่าวนี้

จะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย และเป็นองค์กรและกลไกของรัฐที่จะให้บริการแก่ประชาชนอย่างไรก็ตาม กลุ่มข้าราชการที่มีความสำคัญนั้นได้แก่กลุ่มที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและที่มีการติดต่อกับประชาชน ซึ่งได้แก่กลุ่ม (ก) พนักงานฝ่ายปกครอง (ข) พนักงานตำรวจที่ทำหน้าที่รักษาระเบียบและความสงบของสังคม (ค) พนักงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับขบวนการศาลสถิตยุติธรรม

ประสิทธิภาพและความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงานของพนักงานดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการให้บริการแก่ประชาชนและการรักษาระบบของสังคม ทั้งนี้ เพราะว่าประชาชนทุกคนต่างต้องการความปลอดภัยในชีวิต และได้รับความยุติธรรมจากสังคม ความต้องการในลักษณะดังกล่าวนี้ในบางครั้งจะมีความสำคัญกว่าการอยู่ดีกินดีเสียอีก ตัวอย่างเช่น ประชาชนที่มีความเป็นอยู่ดีพอสมควรนั้น เมื่อได้รับการกดดันแก่งจากเจ้าหน้าที่หรือไม่ได้รับความยุติธรรมจากสังคมแล้ว ประชาชนกลุ่มนั้นก็อาจจะเกิดความไม่พอใจต่อระบบการปกครองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ประชาชนดังกล่าวอาจจะรวมกลุ่มหรือถูกชักนำให้ทำการต่อต้านหรือทำการต่อสู้ด้วยกำลัง ที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปฏิวัติระบบสังคมนั้นได้

ส่วนในกลุ่มธุรกิจเอกชนนั้นก็ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ เพราะเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจของประเทศ นั่นคือ ความอยู่ดีกินดีของประชาชนนั้นจะขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของประเทศและประสิทธิภาพในการทำงานทางเศรษฐกิจของระบบและระบบเศรษฐกิจจะดีหรือจะลมนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานของระบบเศรษฐกิจ อันมีกลุ่มนักธุรกิจเป็นผู้ถือบังเหียนของชาตินั้นเอง ข้อพิจารณาการทำงานของระบบเศรษฐกิจมีสี่ประการดังต่อไปนี้

1. ระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนั้น สามารถทำหน้าที่จัดสรรการใช้ทรัพยากรของสังคมอันมีอยู่จำกัดนั้น เพื่อผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ทอบสนองความจำเป็นของสังคมอย่างไร และในการผลิตสินค้าและบริการดังกล่าวนี้ได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่
2. สินค้าและบริการต่างๆ ที่สังคมได้ผลิตขึ้นนั้น ได้ถูกจำแนกแจกจ่ายแก่ประชาชนทุกกลุ่มในลักษณะอย่างไร ประชาชนทุกคนต่างได้รับผลประโยชน์จากสังคมอย่างยุติธรรมหรือไม่

3. การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการทางเศรษฐกิจในสังคมนั้นสามารถดำเนินไป ด้วยความราบรื่นมากน้อยเพียงใด กล่าวคือระบบเศรษฐกิจที่ใช้อยู่ในขณะนั้นสามารถช่วยให้ทุกคนมีงานทำหรือไม่ และสามารถป้องกันหรือแก้ไขการผันผวนในทางเศรษฐกิจได้อย่างไร

4. ระบบเศรษฐกิจนั้นสามารถที่จะขยายหรือพัฒนาได้รวดเร็วเพียงใดเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน หรือจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทั้งสี่ประการดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นหน้าที่ของทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายเอกชน ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี หรือแบบทุนนิยมนั้น กลุ่มธุรกิจเอกชนจะมีอิทธิพลอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานที่เกี่ยวกับการจัดสรรการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายผลประโยชน์แก่ประชาชน กล่าวคือ ถ้ากลุ่มธุรกิจเอกชนสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและไม่มีการเอารัดเอาเปรียบมากเกินไปแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะ ทำให้ประชาชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

กลุ่มอิทธิพลอีกกลุ่มหนึ่งนั้นได้แก่ กลุ่มทหาร กล่าวคือ ทหารเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ถืออาวุธและมีระเบียบวินัยมากที่สุดในสังคม ดังนั้น ทหารจึงเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจในระยะสั้นมากที่สุด สำหรับการมีอำนาจในระยะยาวนั้น ทหารจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม บทบาทของทหารในการรักษาความมั่นคงของชาติหรือของระบบนั้น อาจแยกพิจารณาได้เป็นสองกรณีด้วยกัน คือ

ประเทศมหาอำนาจ สำหรับประเทศมหาอำนาจนั้น กำลังทหารที่ป้องกันประเทศนั้นจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาไว้ซึ่งระบบการปกครองของตน ทั้งนี้เพราะว่าถ้าหากกำลังป้องกันที่เข้มแข็งแล้ว ก็จะทำให้อำนาจทางการเจรจาต่อรองในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาระหว่างประเทศอ่อนแอลง หรืออาจจะถูกประเทศที่มีกำลังเหนือกว่าใช้อำนาจรุกรานเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองในประเทศนั้น เช่นสหภาพโซเวียตเคยใช้กำลังเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออก ดังนั้น เราจะสังเกตได้ว่าทั้งสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และสาธารณชนจีน ต่างพยายามเสริมสร้างกำลังป้องกันประเทศของตนให้เข้มแข็งตลอดเวลา

ประเทศเล็ก สำหรับประเทศเล็ก ๆ นั้น บทบาทของทหารในการรักษาระบบของสังคมจะมีบทบาทน้อยกว่าของประเทศมหาอำนาจ ทั้งนี้เพราะว่าในประเทศเล็ก ๆ นั้นย่อมจะไม่สามารถที่จะมีกองทัพที่ใหญ่โตไว้ป้องกันประเทศ เพราะต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมาก และนอกจากนี้การใช้กำลังรุกรานอย่างเปิดเผยในปัจจุบันก็เป็นสิ่งที่ทำได้ยากขึ้น

ดังนั้นบทบาทของทหารในการรักษาระบบของสังคมจึงมีความสำคัญน้อยลง การรักษาระบบของสังคมนั้นควรจะทำด้วยการจัดระเบียบการรักษาความสงบภายในให้ดี และการจัดระบบการกระจายผลทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม เพื่อที่จะทำให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยในชีวิตและมีความอยู่ดีกินดี ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้ให้การสนับสนุนระบบสังคมเศรษฐกิจและสถาบันที่เป็นอยู่ในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม กำลังทหารที่มีระเบียบวินัยที่ดี มีประสิทธิภาพที่สูง และมีจิตสำนึกเพื่อรับใช้สังคมส่วนรวม ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมีซึ่งจะมีความสำคัญต่อการรักษาระบบของสังคมได้กล่าวคือ เป็นกำลังป้องกันการรุกรานจากเพื่อนบ้าน และใช้เป็นอำนาจการต่อรองในการเจรจาระหว่างประเทศเป็นกำลังที่จะให้ความมั่นใจแก่ประชาชนและธุรกิจเอกชนในเรื่องของความปลอดภัยเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน เป็นกำลังที่จะเสริมการทำงานของกลุ่มข้าราชการที่จะให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่ประชาชน นอกจากนี้ในกรณีที่เกิดการขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างกลุ่มชนในสังคมแล้ว ทหารอาจจะเข้าทำหน้าที่เพื่อรักษาระเบียบของสังคม ป้องกันการเกิดจลาจลและเปิดให้มีการใช้การประนีประนอมเป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าว และยังเป็นกำลังสำคัญที่จะใช้ป้องกันและปราบปรามผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบด้วยการใช้กำลังอาวุธ

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ต่างก็มีความสัมพันธ์ทั้งในด้านการให้บริการและการร่วมมือระหว่างกลุ่ม ซึ่งพอจะแยกพิจารณา ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบริการของแต่ละกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงในรูปที่ 1 นั้น ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ดังนั้นในการพิจารณาถึงความมั่นคงของระบบ เราจึงจะต้องพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ของแต่ละกลุ่มด้วย

การที่สังคมมีความสงบเรียบร้อย หรือประชาชนได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนั้น จะช่วยให้การทำมาหากินและการลงทุนของประชาชนเป็นไปด้วยดีได้ ในขณะเดียวกัน เมื่อประชาชนทุกคนมีอาชีพและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ก็จะทำให้ค้ำคืออาชญากรรมน้อยลง แต่ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าหากบ้านเมืองขาดความสงบ เอกชนก็จะไม่กล้าลงทุนขยายธุรกิจซึ่งจะทำให้มีการว่างงานเพิ่มขึ้น ลักษณะการเช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนมากขึ้น เมื่อการขัดแย้งรุนแรงขึ้นเอกชนก็จะยังไม่กล้าลงทุน และเงินลงทุนออกนอกประเทศ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศเสื่อมทรามลงอีกซึ่งในที่สุดแล้วก็อาจจะนำไปสู่การใช้กำลังต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบของสังคม

อนึ่ง เมื่อประชาชนได้รับความปลอดภัยในชีวิตและมีความอยู่ดีกินดีแล้ว ประชาชนก็จะให้การสนับสนุนระบบของสังคม และทำให้ทุกกลุ่มต่างก็ได้รับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น เมื่อประชาชนมีฐานะดีและสนับสนุนระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ก็จะทำให้ความยินยอมเสียภาษีแก่รัฐโดยสมัครใจมีมากขึ้น และยินดีให้ความร่วมมือกับรัฐบาลมากขึ้นในกรณีเช่นนี้เมื่อรัฐบาลมีรายได้มากขึ้นก็สามารถที่จะใช้จ่ายปรับปรุงกำลังเมืองทั้งประเทศและองค์การต่าง ๆ ของรัฐให้ดีขึ้นทั้งในด้านเครื่องมือในการทำงานและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ทำงาน ในขณะเดียวกัน ทั้งกลุ่มธุรกิจประชาชนและกลุ่มข้าราชการและทหารต่าง ๆ ก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีประชาชนส่วนใหญ่เป็นฐานของระบบ

2. การร่วมมือระหว่างกลุ่ม

เป็นไปได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ อาจจะมีการร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเอาเปรียบสังคมส่วนรวม หรืออาจจะร่วมมือกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มของตน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว การร่วมมือระหว่างกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ของตนโดยการเอาเปรียบผู้อื่นนั้น มักจะเกิดขึ้นได้เสมอ เช่น กลุ่มธุรกิจพ่อค้า กลุ่มทหารและกลุ่มข้าราชการ อาจจะร่วมมือกันที่จะเอาเปรียบเอาเปรียบประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน การร่วมมือในลักษณะของการกอบโกยผลประโยชน์ดังกล่าวนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำลายล้างระบบของสังคมนั้นในที่สุด ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความมั่นคงของชาติหรือความมั่นคงของระบบแล้ว เราจำเป็นต้องให้ความสนใจการร่วมมือระหว่างกลุ่มเพื่อเอาเปรียบผู้อื่นเป็นกรณีพิเศษ

III. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและการขัดแย้งภายในสังคม

ในสังคมของมนุษย์ทุกแห่งย่อมต้องมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงในกันต่าง ๆ ตามกาลเวลาที่ผ่านไป ทั้งในค่านิยมที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง สภาพของสังคมไม่อาจจะอยู่นิ่งหยุดอยู่กับที่ได้ ในการวิวัฒนาการดังกล่าวนี้ทำให้ทัศนคติหรือค่านิยมของสังคมและความต้องการในสิ่งต่าง ๆ ของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้การผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ และระบบการกระจายผลประโยชน์ต่าง ๆ ภายในสังคมจะต้องมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย

ถ้าหากว่าระบบสังคมเศรษฐกิจในสังคมนั้นสามารถปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ดี ปัญหาความรุนแรงของการขัดแย้งภายในสังคมก็มักจะไม่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงภายในของสังคมสามารถเป็นไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าหากว่าระบบสังคมเศรษฐกิจในสังคมนั้นไม่สามารถปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้ว ปัญหาการขัดแย้งที่รุนแรงก็จะเกิดขึ้น และอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมเศรษฐกิจในสังคมนั้นได้ ในการอธิบายถึงการเกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมนั้นอาจจะใช้ทฤษฎีมาอธิบายได้ 2 ทฤษฎีด้วยกันคือ (1) ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการและการผลิตในทางเศรษฐกิจ (2) ทฤษฎีเกี่ยวกับช่องว่างและการปฏิวัติ (Revolution Gap)

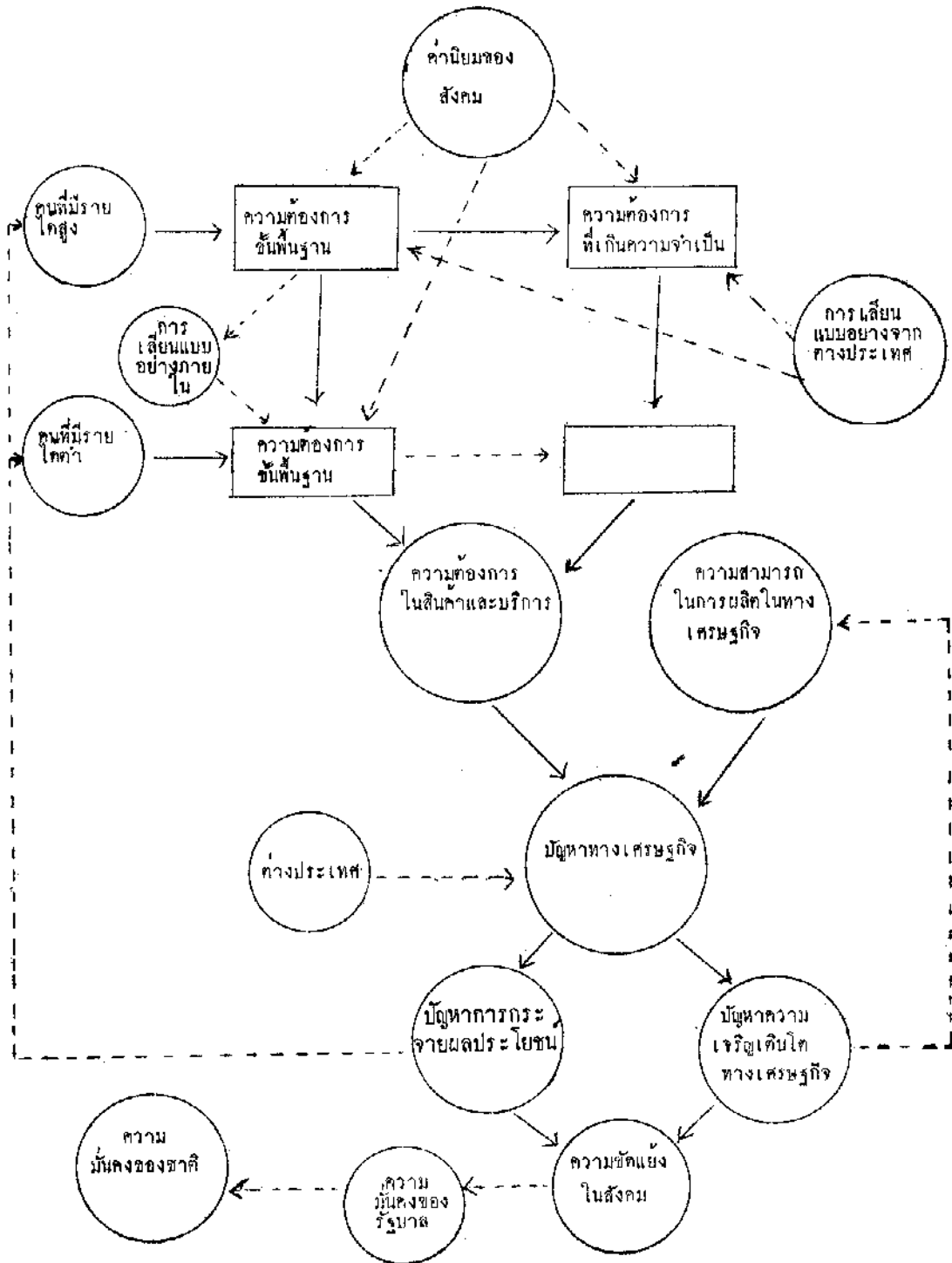
ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการและการผลิตในทางเศรษฐกิจ

เราอาจจะพิจารณาปัญหาของความขัดแย้งของสังคมได้โดยการวิเคราะห์จากปัญหาการผลิตและความต้องการทางเศรษฐกิจว่าจะนำไปสู่ปัญหาของการขัดแย้งในสังคมได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น ถ้าหากกลไกภายในระบบเศรษฐกิจนั้น สามารถผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ได้เป็นอย่างดีแล้ว ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาในทางเศรษฐกิจก็จะไม่ค่อยเกิดขึ้นมากนัก สังคมนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ในกรณีที่ตรงกันข้าม ถ้าหากกลไกภายในระบบเศรษฐกิจนั้นไม่สามารถที่จะผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ดีถือว่าเป็นของจำเป็นขั้นพื้นฐานได้แล้วปัญหาในทางเศรษฐกิจภายในสังคมนั้นก็จะเกิดขึ้นมาก และปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวก็จะนำมาซึ่งความขัดแย้งในเรื่องการกระจายผลประโยชน์ และปัญหาอื่น ๆ ก็จะติดตามมาซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรง

รูปที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของมนุษย์ ความสามารถในการผลิต ปัญหาทางเศรษฐกิจและการขัดแย้งในสังคม

ต่อเสถียรภาพของรัฐบาลในระยะแรก และในที่สุดความขัดแย้งต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่คุกคามต่อความมั่นคงหรือต่อความมีเสถียรภาพของระบบสังคมเศรษฐกิจที่ใช้อยู่ในสังคมนั้น

เราอาจจะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการผลิตและความต้องการของมนุษย์และการขัดแย้งภายในสังคมได้จากรูปที่ 2 ซึ่งในรูปนี้จะมีองค์ประกอบที่สำคัญสามตัว ที่เราใช้ในการวิเคราะห์ คือ ความต้องการในสินค้าและบริการของสังคม ความสามารถในการผลิตทางเศรษฐกิจของสังคม และปัญหาทางเศรษฐกิจและความขัดแย้งภายในสังคม

1. ความต้องการในสินค้าและบริการของมนุษย์

ปัญหาขั้นพื้นฐานในทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในทุกสังคมก็คือ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ แบบที่ไม่มีวันสิ้นสุด กล่าวคือ สิ่งแรกที่ทุกคนต้องการคือ การบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อให้คนมีชีวิตอยู่รอด ซึ่งเราเรียกว่า “ความต้องการขั้นพื้นฐาน” (Basic needs) อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เมื่อทุกคนได้รับสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานแล้วทุกคนยังต้องการได้ใช้สิ่งเหล่านั้นในลักษณะที่มีคุณภาพดีขึ้นและปริมาณเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ทุกคนยังมีความต้องการที่จะใช้สินค้าหรือบริการใหม่ๆ ที่จะช่วยให้ตนได้รับความสุขและความสะดวกมากขึ้นอีก เช่น ทุกคนต้องการจะมีรถยนต์ส่วนตัวใช้ หรืออยากจะมีโอกาสได้ไปเที่ยวต่างประเทศ หรืออยากจะได้ใช้ของที่มีราคาแพง ๆ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เราอาจจะเรียกว่าเป็นความต้องการที่เกินความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Supernumerary Wants)

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของความต้องการขั้นพื้นฐานของคนแต่ละกลุ่มหรือในแต่ละระดับของรายได้ จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามฐานะของรายได้ และรสนิยมในการบริโภคหรือสถานภาพของคนในสังคม เช่น เครื่องนุ่งห่มที่คนมีรายได้สูงใช้นั้นมักจะมีคุณภาพสูงกว่าของผู้ที่มีรายได้ต่ำใช้ เป็นต้น

ปัญหาต่อไปที่เราจะต้องพิจารณากันก็คือ อะไรเป็นเครื่องกำหนดลักษณะของความต้องการและการใช้จ่ายของแต่ละคนหรือแต่ละครอบครัว ในเรื่องนี้มีสิ่งที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญอยู่ 3 ตัวด้วยกันนั่นคือ ระดับรายได้ของแต่ละบุคคล การเลียนแบบอย่างในการบริโภคตลอดจนค่านิยมของสังคม

2. ความสามารถในการผลิตทางเศรษฐกิจของสังคม

การที่จะวิเคราะห์ว่าปัญหาความขัดแย้งในทางเศรษฐกิจของสังคมมีมากน้อยแค่ไหนนั้น นอกจากเราจะพิจารณาทางด้านความต้องการของสินค้าและบริการแล้วเราจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการของระบบเศรษฐกิจด้วย กล่าวคือ ถ้าหากประเทศมีความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ มาก และสามารถจัดระบบการกระจายสินค้าและบริการเหล่านั้นอย่างยุติธรรมแล้ว ปัญหาการขัดแย้งในทางเศรษฐกิจก็มักจะไม่เกิดขึ้นในกรณีตรงกันข้าม ถ้าหากภายในระบบเศรษฐกิจนั้น ไม่สามารถที่จะผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างเพียงพอแล้ว ปัญหาการขัดแย้งในทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชนต่างๆ ภายในสังคมนั้นก็จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของสังคมแล้ว จะทำให้การขัดแย้งภายในระบบเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งอาจจะเกิดการก่อจลาจลหรือปฏิวัติได้

3. ปัญหาในทางเศรษฐกิจ

ทั้งความต้องการในสินค้าและบริการ และความสามารถในการผลิตที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะเป็นตัวที่กำหนดปัญหาในทางเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือถ้าหากประเทศมีความสามารถในการผลิตสูง และจัดสรรระบบการกระจายได้ดีแล้ว ปัญหาการขัดแย้งในทางเศรษฐกิจก็จะมีน้อย แต่ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าหากประเทศไม่สามารถที่จะผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนใหญ่ของประเทศได้แล้ว ปัญหาการขัดแย้งในทางเศรษฐกิจก็จะเกิดขึ้นได้ง่าย ดังนั้น ในการวิเคราะห์ปัญหาในทางเศรษฐกิจและการขัดแย้งภายในสังคมเราจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจในตำแหน่งสองที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นกรณีพิเศษ

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศที่มีการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศมาก ในบางครั้งปัญหาในทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากต่างประเทศ โดยถูกประเทศอื่นเอาเปรียบ เช่นปัญหาการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศหรือการผันผวนในการค้าระหว่างประเทศ หรือปัญหาดุลการค้า ทุลการชำระเงินเป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งการติดต่อกับต่างประเทศก็อาจจะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเฉพาะหน้าหรือระยะสั้นได้บ้าง เช่นการแก้ปัญหาการ

ขาดแคลนสินค้าบางอย่างในเวลาเฉพาะหน้าโดยการสั่งจากต่างประเทศเข้ามาหรือการได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งจะไม่ขอกล่าวถึงในรายละเอียดในที่นี้

สำหรับปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในสังคมและอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งได้นั้นในที่นี้จะขอกล่าวถึงเพียงสองเรื่องที่สำคัญ คือ ปัญหาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และปัญหาการกระจายรายได้ หรือการกระจายผลประโยชน์

ปัญหาในทั้งสองลักษณะนี้ย่อมจะเกิดขึ้นได้เสมอและเป็นต้นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการขัดแย้งภายในสังคมได้ กล่าวคือ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องพิจารณาก็คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถทำให้การขยายตัวในทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและโดยหลักการแล้ว ประเทศจะพัฒนาทางเศรษฐกิจได้เร็วขึ้นจะต้องมีการลงทุนในทางเศรษฐกิจมากขึ้นอยู่เป็นประจำ อนึ่ง การที่จะให้มีการลงทุนในทางเศรษฐกิจมากขึ้นนั้น ก็หมายความว่าจะต้องมีการออมหรือการสะสมทุนภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งก็หมายความว่าจะต้องมีการลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของประชาชนในปัจจุบันลง เพื่อหวังที่จะทำให้ประชาชนสามารถบริโภคได้มากขึ้น หรือมีการอยู่ดีกินดีขึ้นในอนาคต เมื่อประเทศได้มีการพัฒนาดีขึ้นแล้ว

นอกจากนี้ การที่พยายามจะลดการบริโภคของประชาชนลง เพื่อให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นนั้นย่อมจะทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่พอใจและอาจเป็นต้นเหตุของการขัดแย้งขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวนั้นจะมีมากน้อยอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาและการเตรียมแผนเกี่ยวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรอบคอบเป็นสำคัญ ถ้าหากรัฐบาลขาดการวางแผนนโยบายที่ถูกต้อง และการบริหารงานที่ดีพอแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามถ้าหากรัฐบาลได้ศึกษาทำการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ และกำหนดระบบการกระจายผลประโยชน์อย่างรัดกุมแล้ว ปัญหาความขัดแย้งก็จะไม่ค่อยเกิดขึ้น

ปัญหาสำคัญที่สุดที่อธิบายถึงความขัดแย้งของคนในสังคมก็คือ ปัญหาเรื่องการกระจายรายได้และการกระจายผลประโยชน์ภายในสังคม ทั้งนี้เพราะว่าปัญหาเรื่องการกระจายผลประโยชน์ภายในสังคมนั้น เป็นสิ่งที่จะบ่งชี้ว่า สินค้าและบริการต่างๆ ที่ผลิตขึ้นภายในสังคมนั้น จะถูกจำแนกแจกจ่ายให้แก่ประชาชนแต่ละคนในลักษณะอย่างไร ซึ่งก็หมายความว่าประ-

ชาชนแต่ละคนจะได้รับความปลอดภัยในชีวิต และมีความอยู่ดีกินดีมากขึ้นแน่นอนก็จะขึ้นอยู่กับการโยกย้ายเกี่ยวกับการกระจายผลประโยชน์ของรัฐบาลเป็นสำคัญ ซึ่งได้แก่บริการของรัฐบาลและบริการของเอกชน

โดยปกติบริการจากรัฐบาลนั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนผู้ใช้บริการมิได้ทำการซื้อหาโดยตรง แต่จะทำการซื้อหาในทางอ้อมโดยผ่านในรูปการเสียภาษีให้แก่รัฐบาล เพื่อที่รัฐบาลจะนำรายได้จากภาษีอากรดังกล่าวไปจัดสรรบริการสาธารณะต่างๆ เช่นการรักษาความสงบภายใน การศึกษา การแพทย์ และการสื่อสารคมนาคม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บริการสาธารณะต่างๆ เหล่านี้จะกระจายให้แก่ประชาชนกลุ่มใดบ้างนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ เช่น ในบางตำบลรัฐบาลตัดถนนอย่างดีเข้าไป มีโรงเรียนที่ดี และมีบริการของตำรวจที่ไว้ใจได้ คนที่อยู่ในตำบลนั้นก็ได้รับประโยชน์มาก ในกรณีตรงกันข้ามในบางตำบลอาจจะไม่มีบริการเหล่านั้นเลย หรือมีในลักษณะที่มีคุณภาพเลว คนที่อยู่ในตำบลนั้นก็ย่อมจะได้รับความเดือดร้อน

สำหรับสินค้าและบริการต่างๆ ที่ต้องทำการซื้อหาโดยตรง เช่น ของกินของใช้ต่างๆ นั้น การที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะได้อาศัยหรือบริโภคสินค้าและบริการเหล่านั้นมากน้อยเพียงใดย่อมจะขึ้นอยู่กับรายได้ของแต่ละคนเป็นสำคัญ ดังนั้น ปัญหาการกระจายผลประโยชน์ในส่วนนี้จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับนโยบายในการกระจายรายได้ของรัฐบาลเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาปัญหาการกระจายรายได้นั้น เราจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยขั้นพื้นฐานที่เป็นตัวกำหนดรายได้ของแต่ละคน ในการพิจารณาเรื่องนี้เราจะต้องวิเคราะห์ถึงตัวกำหนดที่สำคัญสองตัวคือ

1. การกำหนดอัตราผลตอบแทนที่เจ้าของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดจะได้รับ ในเรื่องนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องพิจารณาถึงปัญหา “ค่าจ้าง” “ค่าเช่า” “ดอกเบี้ย” และ “กำไร” หรือราคาสินค้า บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละอาชีพ ว่าสิ่งที่เขาได้รับอยู่นั้นยุติธรรมหรือไม่ หรือว่าพอเพียงสำหรับการดำรงชีพในสังคมอย่างไร

การพิจารณาเปลี่ยนแปลง อัตราผลตอบแทนต่างๆ ให้เหมาะสมนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสิ่งที่ทำได้ยากและมักจะก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เสมอ ตัวอย่าง

เช่น การกำหนดราคาข้าวสารให้สูงขึ้นนั้นอาจจะให้ประโยชน์แก่ชาวนา แต่ในขณะเดียวกันผู้บริโภคลก็จะเป็นฝ่ายได้รับการกระทบกระเทือน เป็นต้น

2. ความเป็นเจ้าของในปัจจัยการผลิต รายได้ของแต่ละคนนอกจากจะขึ้นอยู่กับอัตราผลตอบแทนที่ตนได้รับแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความเป็นเจ้าของในปัจจัยการผลิตอีกด้วย กล่าวคือ จะต้องพิจารณาว่าใครมีปัจจัยการผลิตมากน้อยแค่ไหน และคุณภาพเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น เราทุกคนต่างมีกำลังกายเหมือนกัน แต่ทุกคนมีรายได้ไม่เท่ากันเพราะคุณภาพหรือความสามารถในการทำงานไม่เท่ากัน หรือตัวอย่างเช่น คนที่มีที่ดินให้ผู้อื่นเช่า ย่อมจะมีรายได้มากกว่าคนที่ไม่มีที่ดินเป็นต้น จึงนับว่าเป็นเรื่องลำบากที่จะทำการกระจายรายได้ให้ได้อย่างเหมาะสมและยุติธรรมได้

อย่างไรก็ตาม ถ้ารัฐบาลต้องการสร้างความเป็นธรรมภายในสังคมอย่างจริงจังแล้ว รัฐบาลก็จำเป็นจะต้องทบทวนปัญหาการกำหนดผลตอบแทนและความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่เป็นอยู่ในสังคมอย่างจริงจัง ซึ่งนโยบายการกระจายรายได้ดังกล่าวนี้จะมีผลต่อการอยู่ดีกินดีของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ก็อาจทำให้เกิดการขัดแย้งขึ้นได้บ้าง แต่อย่างไรก็ดีในบางครั้งการแก้ปัญหาของสังคมนั้นก็อาจหลีกเลี่ยงการขัดแย้งหรือการกระทบผลประโยชน์ของกลุ่มได้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดจะต้องพิจารณากันก็คือ การกระทำนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต่อสังคมส่วนรวมหรือไม่ หรือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะรักษาระบบสังคมไว้ได้หรือไม่ ซึ่งอาจจะเปรียบเทียบในทำนองที่ว่า ถ้าหากจำเป็นจะต้องทำการผ่าตัดใหม่เพื่อรักษาชีวิตให้อยู่รอดแล้ว คนไข้ก็จะต้องยอมเจ็บ หากกลัวเจ็บไม่ยอมผ่าตัด ใต้แต่ห้องป่นกาวนาโดยใช้เวทมนต์เพื่อหวังให้มีชีวิตอยู่รอดนั้น ในที่สุดก็จะต้องตายเพราะไม่ยอมผ่าตัด ในเรื่องนี้ก็อาจจะเปรียบเทียบได้กับคนจำนวนหนึ่งที่ใต้แต่ห้องป่นต้องการให้ชาติอยู่รอดปลอดภัยโดยไม่ยอมหันมาสำรวจความบกพร่องของระบบต่าง ๆ ในสังคม และยอมรับปัญหาความเป็นจริงและลงมือแก้ไขอย่างจริงจัง ถ้าหากเราจะแก้ปัญหาในลักษณะเช่นว่านั้นแล้วก็คงจะไม่มีทางแก้ปัญหาของสังคมได้เลย

นอกจากตัวกำหนดสำคัญ 2 ตัวดังกล่าวแล้วยังมีตัวแปรทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง นั่นคือ ปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีส่วนทำให้ระบบเศรษฐกิจก้าวหน้าหรือไม่ กล่าวคือ การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ คือการที่ทำให้ประชาชนทุกคนมีงานทำ พร้อม

ทั้งป้องกันไม่ให้เกิดเงินเฟ้อ และสามารถรักษาระดับการชำระหนี้ของประเทศให้อยู่ในลักษณะที่มีความสมดุลย์พอสมควร ปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจะมีผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาการกระจายรายได้และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

ทฤษฎีช่องว่างแห่งการปฏิวัติ

ตามทฤษฎีช่องว่างแห่งการปฏิวัตินี้ ได้อธิบายถึงความไม่มั่นคงของชาติหรือความไร้เสถียรภาพของระบบสังคมเศรษฐกิจ โดยการนำเอา “ความต้องการที่จะอยู่ดีกินดี” หรือความทะเยอทะยานที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี (Aspirations) ของประชาชนกับ “สภาพความเป็นอยู่จริง” (Economic reality) ของประชาชนมาวิเคราะห์

ทฤษฎีนี้ได้กล่าวว่า ช่องว่างระหว่าง “ความต้องการที่จะอยู่ดีกินดี” “กับสภาพความเป็นอยู่จริง” นั้น เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนในสังคม ซึ่ง Raymond Ranter และ Manus Midlasky เรียกช่องว่างอันนี้ว่า “ช่องว่างแห่งการปฏิวัติ” (Revolutionary gap) เขาได้อธิบายต่อไปว่า ถ้าหากช่องว่างดังกล่าวยิ่งกว้างมากขึ้น การขัดแย้งและความรุนแรงก็ยิ่งจะมีมากขึ้น นอกจากนั้นก็ยังมีนักคิดคนอื่น ๆ ที่อธิบายถึงความขัดแย้งและความรุนแรงของสังคมในทำนองเดียวกันนี้ด้วย ได้แก่ Ted Robert Gurr⁷

ลักษณะของความขัดแย้งและความรุนแรงนี้เกิดขึ้นจากช่องว่างระหว่าง “ความต้องการที่จะอยู่ดีกินดี” กับ “สภาพความเป็นจริง” นั้นเอง ทั้งนี้เพราะโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ทุกคนแล้วทุกคนย่อมต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขความสะดวกสบาย ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีความต้องการที่จะใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ มากมายโดยไม่มีขอบเขตจำกัด เช่น คนที่ยังไม่มีบ้านอยู่เป็นของตนเอง ก็อยากจะได้บ้านอยู่เป็นของตนเองสักหลังหนึ่ง ครั้นเมื่อมีบ้านแล้วก็อยากจะมีเครื่องบำรุงความสุขอื่น ๆ เช่น ทีวี โทรทัศน์ ต้องการที่จะคิดเครื่องปรับอากาศ หรือมีสระว่ายน้ำ เป็นต้น ลักษณะของความต้องการทางวัตถุที่เพิ่มขึ้นเรื่อยนั้นอาจเกิดจากปัจจัยทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจต่าง ๆ มากมายเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดช่องว่างมากขึ้นได้

สภาพความเป็นอยู่จริง หมายถึงสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือเป็นสภาพที่มนุษย์แต่ละคนจะมีโอกาสได้ใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ มากน้อยแค่ไหน สภาพ

ความเป็นอยู่จริงของแต่ละครอบครัว หรือของแต่ละคนนั้น อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญได้หลายประการ เช่น ความสามารถในการผลิต และการกระจายผลประโยชน์หรือการกระจายรายได้ในสังคม เป็นต้น

เมื่อเกิดช่องว่างระหว่าง “ความต้องการที่จะมีความอยู่ดีกินดี” กับ “สภาพความเป็นอยู่จริง” แล้วก็จะเริ่มจุดเริ่มต้นของการเกิดความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงขึ้นในสังคม ความรุนแรงจะมีมากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ได้หลายประการ เช่น ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ขนาดของช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างความต้องการความเป็นอยู่ดีกับสภาพความเป็นจริง ตลอดจนการรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้ เป็นต้น

อนึ่ง ความรุนแรงและการขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นจะเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป จนทำให้เกิดการขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงต่อผู้กันนั้น อาจอธิบายได้ด้วยรูปที่ 3 ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. ความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ดีกินดีแต่สภาพเป็นอยู่จริงเลวลง ในการอธิบายรูปนี้ เราจะใช้แกนยอนวัดถึงกาลเวลาที่ผ่านไป เช่น อาจจะเป็น 5 ปี หรือ 10 ปี เป็นช่วง ๆ ไป ส่วนทางแกนตั้งเราจะใช้ดัชนีทางสังคม และเศรษฐกิจบางอย่างเพื่อที่จะวัดถึงความต้องการใช้สินค้าและบริการใหม่ที่เพิ่มขึ้นกับสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานั้น

ในกรณีแรกตามข้อ (ก) นั้น เราสมมุติให้ “ความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ดีกินดี” ของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น อยู่คงที่ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะเป็นในกรณีที่สังคมนั้นเป็นสังคมปิด ไม่มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ และประชาชนมีความรู้ความตื่นตัวทางการเมืองต่ำ อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ก็อาจเกิดความรุนแรงได้เหมือนกัน ถ้าหากสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนได้เลวลงกว่าเก่า เช่น อาจเกิดจากการถูกเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น หรือเกิดภัยธรรมชาติทำให้เกิดความเสียหายในการผลิต ทำให้เกิดข้าวยากหมากแพง ซึ่งก็อาจทำให้เกิดการก่อจลาจลโดยประชาชนได้

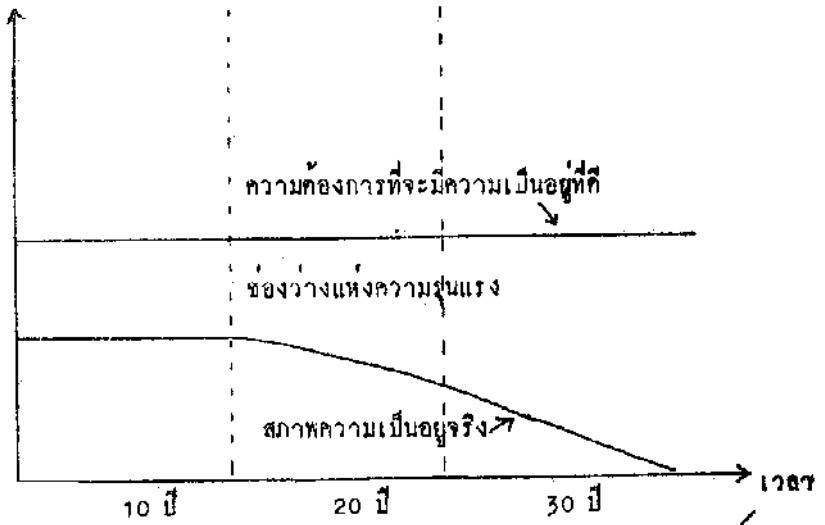
ข. ความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ดีกินดีเพิ่มขึ้นรวดเร็วกว่าสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในสังคมที่มีความเจริญทางค่านวัตกรรมอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างในการบริโภคอย่างมากนั้น ความต้องการที่จะใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อความอยู่ดีกินดีก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

รูปที่ 3

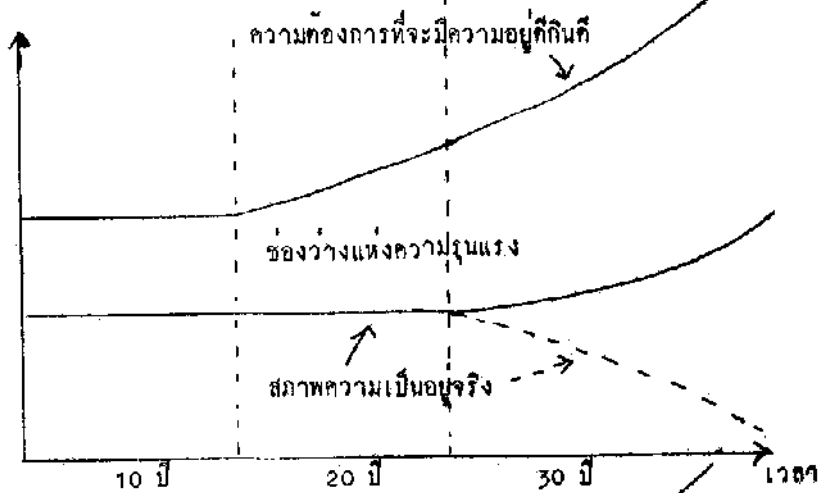
ช่องว่างระหว่าง “ความต้องการที่จะมีความอยู่ดีกินดี” กับ “สภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริง” กับ ความขัดแย้งในสังคม

ดัชนีที่วัดความต้องการ
และความเป็นอยู่

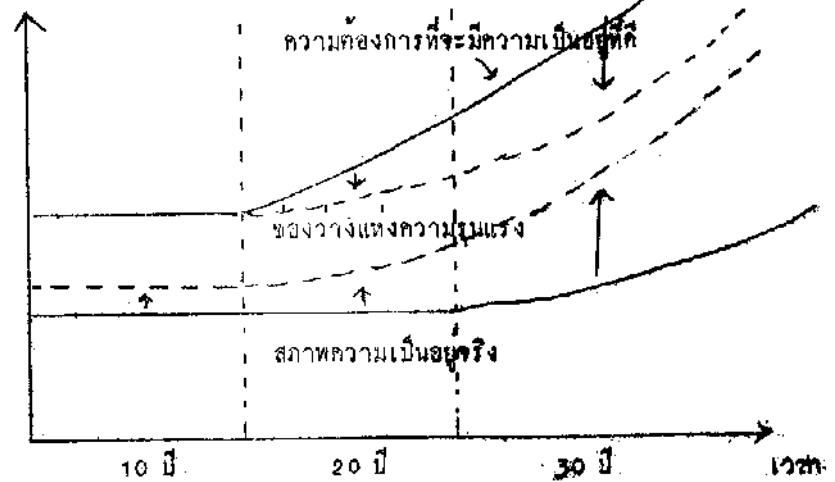
(ก) ความต้องการที่จะมี
ความอยู่ดีกินดีคงที่
แต่สภาพความเป็น
อยู่จริงลดลง

(ข) ความต้องการที่จะมี
ความอยู่ดีกินดีเพิ่มขึ้น
รวดเร็วกว่าสภาพความ
เป็นอยู่จริงที่เพิ่มขึ้น

(ค) วิธีการลดช่องว่างแห่ง
การขัดแย้ง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า “สภาพความเป็นอยู่จริง” ของประชาชนจะอยู่คงที่เช่นเดิมก็ตาม แต่การที่มีความต้องการเพิ่มขึ้น ทำให้ช่องว่างแห่งการใช้ความรุนแรงขยายกว้างขึ้น และมีความขัดแย้งในสังคมเกิดขึ้น

และในกรณีที่มีความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่สภาพความเป็นอยู่จริงของประชาชนกลับลดลงกว่าเดิมแล้ว ช่องว่างแห่งการขัดแย้งก็จะขยายกว้างขึ้น ในกรณีเช่นนั้น การใช้กำลังรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีวันจะหลีกเลี่ยงได้เลย

ก. วิธีการลดช่องว่างของความขัดแย้ง จากทฤษฎีที่เราได้ศึกษามาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าวิธีที่จะแก้ปัญหาการขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมนั้น วิธีที่ดีที่สุดก็คือการพยายามลดช่องว่างของการขัดแย้งนั้นลงมา ซึ่งจะต้องทำพร้อมกันทั้งสามด้าน ดังนี้

1. ยกสภาพความเป็นอยู่จริงให้ดีขึ้น

วิธีที่จะลดความขัดแย้งในสังคมนั้นจำเป็นที่จะต้องทำโดยการยกระดับความเป็นอยู่ของตนในสังคมให้ดีขึ้น มีการให้หลักประกันขั้นต่ำที่จะทำให้ประชาชนไม่ต้องอดตายหรือเดือดร้อนมากจนเกินไป เช่น ระบบการประกันสังคม หรือการจกสวัสดิการทางสังคม เป็นต้น

และการที่จะช่วยให้ประชาชนมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้น จะต้องทำโดยการเพิ่มพูนประสิทธิภาพการผลิตของประเทศให้สูงขึ้น และปฏิรูประบบการกระจายรายได้ภายในสังคมให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น

2. พยายามลดการเพิ่มขึ้นของความต้อการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี

มาตรการอีกอันหนึ่งที่จะต้องทำควบคู่กันไปกับการยก “สภาพความเป็นอยู่จริงให้ดีขึ้นนั้นจะต้องพยายามลดอัตราการเพิ่มของ “ความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี” ไม่ให้เพิ่มขึ้นเร็วนัก หรืออาจจะพยายามดึงให้ต่ำลงมา

การพยายามลดอัตราการเพิ่มของความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีลงมาจะทำให้ความต้องการที่จะใช้สินค้าและบริการต่างๆ เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ซึ่งจะช่วยให้การแก้ปัญหาภายในสังคมสามารถทำได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าช่องว่างของความขัดแย้งของสังคมได้แคบลงมา

3. ลดช่องว่างการ ขัดแย้ง โดยการยก ระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นและลดอัตราการเพิ่มของ ความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะสังเกตได้ว่าวิธีที่ดีที่สุด สำหรับการแก้ ปัญหาการขัดแย้งภายในสังคมนั้นจะต้องทำโดยการ “ปฏิรูปทางเศรษฐกิจ” ด้วยการเพิ่มพูน ประสิทธิภาพการผลิตทางเศรษฐกิจ และการจัดระบบการกระจายรายได้ภายในสังคมให้มีความ เป็นธรรมมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็ควรจะได้มีการ “ปฏิรูปทางวัฒนธรรม” เพื่อที่จะให้ ประชาชนทุกคนรู้จักคำว่า “พอ” ในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้การแก้ปัญหา การขัดแย้งในถิ่นต่าง ๆ ของสังคมสามารถทำได้ง่ายขึ้น

หลักการทางทฤษฎีที่ได้กล่าวมานั้นเป็นสิ่งที่เราควรจะได้ยึดถือเป็นยุทธศาสตร์ในการ แก้ปัญหาของสังคมภายในประเทศไทยเรา ถ้าหากเราละเลยหลักการดังกล่าวแล้วก็จะทำให้การ แก้ปัญหามีความยุ่งยากมากขึ้น และบางทีเราจะไม่สามารถแก้ปัญหาของสังคมได้เลย นอกจาก คอยเฝ้าดูการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ปัญหาสำคัญประการสุดท้ายที่จะต้องพิจารณากันต่อไปก็คือ ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น ภายในสังคมนั้นจะมีทางบ่อนกัน หรือลดความรุนแรงได้หรือไม่ สำหรับปัญหาประเด็นนี้จะขึ้น อยู่กับปัจจัยสำคัญยิ่งสองประการ คือ

ประการแรก ขึ้นอยู่กับว่าระบบหรือกลไกภายในสังคมนั้นเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้ หรือต่อรองเพื่อปฏิรูปสังคมเศรษฐกิจการเมืองโดยวิธีการประนีประนอมหรือไม่

ประการที่สอง ขึ้นอยู่กับคุณภาพของรัฐบาล หรือคุณภาพของชนชั้นปกครองที่ ควบคุมผลประโยชน์ และกลไกแห่งอำนาจรัฐว่าจะเป็นผู้ที่มองเห็นปัญหาที่แท้จริงของสังคมหรือ ไม่และยอมสละผลประโยชน์บางอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาการขัดแย้งนั้นหรือไม่

ปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ เป็นเครื่องชี้บอกว่าเราจะแก้ปัญหาการขัด- แแย้งในสังคมได้หรือไม่ และอนาคตจะเป็นอย่างไร ถ้าชนชั้นปกครองที่กุมกลไกอำนาจรัฐและ อำนาจทางเศรษฐกิจ เป็นคนที่มองปัญหาของสังคมด้วยสายตาที่สั้นและแคบแล้วปัญหาความ ขัดแย้งและรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในสังคมนั้นจะไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้เลย ในกรณีตรงกันข้ามถ้าหาก ชนชั้นปกครองมองปัญหาการขัดแย้งของสังคมโดยสายตาว่างไกล และลงมือทำการแก้ไข อย่างจริงจังหรือลงมือทำมากกว่าพูดแล้ว เราย่อมสามารถแก้ไขการขัดแย้งภายในสังคมได้ และ จะสามารถรักษาความมีเสถียรภาพของระบบสังคม หรือความมั่นคงของชาติไว้ได้

FOOTNOTES

1. Lucian W. Pye, *Aspects of Political Development*, (Boston, 1966) p. 75.
2. S.N. Eisenstadt, "Breakdowns of Modernization" *Economic Development and Cultural Changes*, (July 1964), p. 347.
3. Karl Marx and Friederich Engels, *Manifest of Communist Party*, (New York : International Publisher, 1948), pp. 19-20, 44.
4. Alexis de Tocqueville, *The old Regime and the French Revolution*, translated by Sterart Gilbert (New York : Doubleday & Co., 1955), p. 176.
5. ผู้ที่สนใจอาจจะดูบทความของผู้เขียนเรื่อง "การขัดแย้งและการกระจายผลประโยชน์ภายในสังคม" ในหนังสือ *ชวานากับที่ถิ่น : ปฏิวัติหรือปฏิรูป* (สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521), หน้า 5-17.
6. Raymond Tanter and Manus Midlasky, "A Theory of Revolution", *Journal of Conflict Revolution* (September 1967), pp. 270-271.
7. Ted Robert Gurr, *Why Men Rebel* (Princeton University Press, 1970).